

Gevlucht en vergeten?

*Leefomstandigheden in de (crisis)
noodopvang voor asielzoekers*

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Dankwoord	6
Afkortingen	6
1. Inleiding	7
1.1 De asielopvang in Nederland	7
1.2 Aanleiding onderzoek	8
2. Aanpak onderzoek	9
2.1 Kader en vraagstelling	9
2.2 Locatiebezoeken en interviews	10
2.3 Verantwoording	10
3. Resultaten	11
3.1 Slaapruimte	11
3.2 Sanitair	13
3.3 Hygiëne	14
3.4 Voeding en drinkwater	15
3.5 Gezondheidszorg	16
3.6 Kinderen	17
3.7 Financiële toelagen	18
3.8 Sociale veiligheid	19
3.9 Zelfredzaamheid	20
3.10 Invloed op welzijn	20
4. Conclusie	21
5. Aanbevelingen	22
5.1 Landelijk – Ministerie van Justitie & Veiligheid, COA en gemeenten	22
5.2 Lokaal/regionaal – COA, gemeenten en locatiemanagement	23
6. Bibliografie	24
7. Appendix	25
Appendix I: Kwantitatieve indicatoren	25
Appendix II: Kwalitatieve indicatoren	26
Appendix III: Interviewgide	27
Appendix IV: Bezochte (c)no's en geografische spreiding	28
Appendix V: Interviewrespondenten	29

Colofon

Fotografie: Marcel van den Bergh (coverfoto), Goede Monnens, Sascha Pimentel
Vormgeving: Studio Stennis, Ornée Creatives
Redactie: Maaïke Veenje
VluchtelingenWerk Nederland Augustus 2023

Samenvatting

De asielopvang in Nederland schiet ernstig tekort. Dat werd vorig jaar zichtbaar toen gevluchte mensen noodgedwongen buiten moesten slapen voor het aanmeldcentrum in Ter Apel. VluchtelingenWerk stapte naar de rechter om te eisen dat alle asielzoekers een opvangplek krijgen die voldoet aan Europese en nationale regelgeving. Het gerechtshof oordeelde grotendeels in ons gelijk en gaf de Rijksoverheid een duidelijke taak om de opvang zo snel mogelijk te verbeteren.

Een jaar later slaapt er niemand meer buiten. Maar de (crisis)noodopvang ((c)no) is uitgegroeid van crisismaatregel tot nieuwe werkelijkheid. Hoe zijn de leefomstandigheden op deze locaties, een jaar na de uitspraak van de rechter en hoe ervaren bewoners hun verblijf? VluchtelingenWerk beoordeelde de opvangvoorzieningen van tweeëntwintig (c)no's aan de hand van verplichtingen uit het Europees recht, zoals uitgelegd in de uitspraak van het gerechtshof en bracht de ervaringen van bewoners in kaart.

Op de helft van de bezochte (c)no's bieden slaapruidtes geen rust en privacy. In (c)no's in oude gebouwen (7), zoals kantoorpanden, slapen tien, twintig tot soms wel honderd bewoners in dezelfde ruimte. In sport- en evenementhallen (5) zijn helemaal geen aparte ruimtes of bestaan ze uit tijdelijke schotten zonder plafonds. Dit betekent constant geluidsoverlast. Op boten (5) zijn er slaapcabines voor twee personen, maar kunnen de ramen niet open en ervaren bewoners benauwdheid. Alleen in de onderzochte hotels (4) zijn de slaapruidtes voor bewoners geschikt.

Of het sanitair toereikend is, hangt af van het aantal bewoners en of sanitair tijdelijk geplaatst is. Vooral op boten en in hotels is het sanitair voldoende. Op grootschalige (c)no's (3) schiet het sanitair tekort en op (c)no's met tijdelijke noodtoiletten en -douches (6) zijn deze voorzieningen van slechte kwaliteit en vaak kapot.

Voor de hygiëne maakt het uit hoeveel bewoners voorzieningen moeten delen en of ze zelf kunnen schoonmaken. Op veertien (c)no's is de hygiëne van het sanitair onder de maat, vooral omdat soms wel honderd mensen gebruik moeten maken van een klein aantal toiletten en douches. Op (c)no's waar een schoonmaakploeg komt (13) wordt vaak onvoldoende schoongemaakt. Het is schoner op (c)no's waar bewoners zelf verantwoordelijk zijn (9).

Voeding of voorzieningen om te koken zijn bijna overal ongeschikt. Op (c)no's waar bewoners niet zelf kunnen koken maar maaltijden verstrekt krijgen is het eten niet gevarieerd, van slechte kwaliteit en soms te weinig. Op de drie (c)no's waar bewoners zelf kunnen koken ontbreken geschikte kookvoorzieningen.

Op bijna de helft van de (c)no's is gezondheidszorg niet fysiek aanwezig. Bewoners moeten hiervoor naar een andere opvanglocatie. Op achttien (c)no's is psychosociale hulp volgens bewoners niet beschikbaar, terwijl de behoefte hieraan groot is. Er verblijven nog steeds bewoners in de (c)no die van tevoren niet medisch gescreend zijn. Op zeventien (c)no's zijn medisch kwetsbare personen aanwezig die niet in hun behoeften worden voorzien.

Kinderen hebben op bijna alle (c)no's toegang tot onderwijs (tien uit elf). Op sommige (c)no's kwam onderwijs echter pas laat op gang (3). Op de meerderheid van de (c)no's ontbreken veilige speelruimtes (6) en activiteiten (6), waardoor het voor ouders moeilijk is om kinderen voldoende veiligheid te bieden. Ouders maken zich zorgen over het welzijn van hun kinderen, die versomberden, weinig eten en gewicht verliezen.

Op alle (c)no's ontvangen bewoners financiële toelagen, in ieder geval leefgeld en soms ook eetgeld (7). Het verschilt per (c)no wat bewoners van het leefgeld moeten betalen.

De (c)no is uitgegroeid van crisismaatregel tot nieuwe realiteit

35 procent van de geïnterviewde bewoners geeft aan één of meerdere keren onbeschoft behandeld te zijn door de beveiliging of het locatiemanagement op de (c)no. Op een aantal (c)no's heeft ongelijke behandeling (6) of onheuse bejegening (6) plaatsgevonden. Huisregels ervaren bewoners vaak (11) als onredelijk en niet-flexibel. Op negen (c)no's zijn bewoners uitgesproken positief over de beveiliging en het locatiemanagement. Dertig procent van de vrouwen voelt zich onveilig op de (c)no door gebrek aan eigen voorzieningen en veiligheidsmaatregelen.

Op de meerderheid van de (c)no's (15) worden nooit of nauwelijks activiteiten georganiseerd. Hier zijn bewoners neerslachtig, verveeld en liggen ze veel in bed. Op (c)no's waar wel activiteiten worden georganiseerd (7) ervaren bewoners juist structuur en zingeving. Op acht (c)no's is er voor bewoners geen fysieke ruimte voor recreatie. Op slechts één (c)no is er een bewonersraad voor medezeggenschap. Op (c)no's ver weg van de gemeentekern ervaren bewoners isolatie. De drempel om zelf dingen te ondernemen is lager voor bewoners op (c)no's binnen de gemeenten.

Op bijna driekwart van de (c)no's geven bewoners aan dat de leefomstandigheden hun welzijn schaden (16). Door een gebrek aan rust, privacy en goede voeding voelen veel bewoners zich langdurig vermoeid en afwezig en ontstaan of verergeren stressklachten. Ook verliezen bewoners door verblijf op de (c)no hun gevoel van menswaardigheid.

De meerderheid van de (c)no's voldoet nog steeds in grote mate niet aan de verplichtingen uit het Europees recht. Op enkele (c)no's zijn de voorzieningen in orde, maar dit zijn uitzonderingen en elders zijn de omstandigheden even schrijnend, zo niet verslechterd sinds vorig jaar. Verder moeten (sociale) veiligheid en zelfredzaamheid van bewoners op (c)no's worden vergroot. Dit kan een wezenlijk verschil maken in hoe bewoners hun verblijf ervaren. Zonder structurele maatregelen duurt de schrijnende situatie waar bewoners op de (c)no in verkeren uitzichtloos voort. De Rijksoverheid schendt hiermee haar verplichting te zorgen voor een adequate menswaardige opvang voor asielzoekers in Nederland.

De meerderheid van de (c)no's voldoet nog steeds in grote mate niet aan de verplichtingen

Afkortingen

amv	Alleenstaande minderjarige vreemdeling
azc	Asielzoekerscentrum
COA	Centraal Orgaan opvang asielzoekers
cno	Crisisnoodopvang (beheer door de veiligheidsregio's en gemeente)
EUAA	Asielagentschap van de Europese Unie (voorheen EASO)
GZA	GezondheidsZorg Asielzoekers
IGJ	Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
no	Noodopvang (beheer door het COA)

Dankwoord

Dit onderzoek was niet mogelijk zonder de medewerking van bewoners in de (c)no, die de tijd namen om openhartig en uitgebreid te vertellen over hun verblijf en ervaringen. Zonder hen was het niet gelukt om zo'n volledig beeld te krijgen van de leefomstandigheden. We willen ze hiervoor bedanken. Ook bedanken we de professionals die werkzaam zijn op de (c)no, die ons hielpen met toegang tot locaties en het organiseren van het onderzoek.

1. Inleiding

1.1 De asielopvang in Nederland

In Nederland staat het recht op menswaardige asielopvang voortdurend onder druk. Iedereen die zijn of haar thuisland ontvlucht en hier bescherming zoekt, heeft recht heeft op opvang die bestaansmiddelen garandeert en het welzijn beschermt.¹ De opvang schiet echter sinds 2021 tekort. De Rijksoverheid creëerde te weinig goede opvangplekken, door beleid gericht op het continu op- en afschalen van capaciteit en financiering gebaseerd op onjuiste prognoses.²

Het recht op menswaardige asielopvang staat voortdurend onder druk

Vorig jaar werd het opvangtekort zichtbaar voor het aanmeldcentrum in Ter Apel.³ Honderden mensen waarvoor binnen geen plek was, sliepen noodgedwongen buiten. Onder hen ook kinderen, zwangere vrouwen en chronisch zieke mensen. Zonder bescherming, voldoende voeding en drinkwater, zorg, toiletten of een plek om zich te wassen. Na een noodkreet van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ)⁴ over de gevaarlijke gezondheidssituatie die ontstond, werden de mensen overgebracht naar andere plekken in het land. In mei dit jaar dreigde het opnieuw mis te gaan toen er 33 mensen op stoelen moesten slapen in de wachtkamer van het aanmeldcentrum.⁵ Staatssecretaris voor Asiel en Migratie Eric van der Burg besloot dat het aantal mensen in Ter Apel het maximum van tweeduizend niet meer mag overschrijden.⁶ Zolang een langetermijnoplossing uitblijft worden mensen opgevangen in de (crisis)noodopvang ((c)no).

Al sinds eind 2021 worden (c)no's ingezet bij een acuut tekort aan opvangplekken. Het zijn locaties die tijdelijk in gebruik worden genomen, zoals leegstaande kantoren, hotels, boten, sport- en evenementhallen of tenten. Toen reguliere asielzoekerscentra (azc's) vol raakten, werden eerst alleen noodopvanglocaties (no) ingezet door het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA). Toen in juni 2022 ook de no's overbezet waren, deed de Rijksoverheid een beroep op gemeenten en veiligheidsregio's voor de inzet van crisisnoodopvanglocaties (cno's).

(C)no's voldoen meestal niet aan Europese en Nederlandse richtlijnen en zijn ongeschikt voor langdurig verblijf.⁷ Onderzoeken van overheidsinspecties en organisaties laten zien dat de (c)no's het fysiek en mentaal welzijn van bewoners ernstig schaden.⁸ Voorzieningen die nodig zijn voor adequate opvang zijn er minder of helemaal niet aanwezig. Vaak zijn de slaapruides er nauwelijks van elkaar afgescheiden en ontbreken er plafonds. Ook is er niet altijd daglicht en frisse lucht. Bewoners ervaren er een gebrek aan privacy, rust en veiligheid. Ook is onderwijs voor kinderen op de (c)no vaak niet geregeld⁹ en ontbreken veilige speelvoorzieningen en activiteiten. Ten slotte kunnen kwetsbare personen, zoals ernstig of chronisch zieken, er niet in hun behoeften worden voorzien. Door het lange wachten op hun procedure onder slechte omstandigheden voelen bewoners op de (c)no zich een vergeten groep.

Het verschil tussen noodopvang (no) en crisisnoodopvang (cno)

Noodopvanglocaties (no) worden beheerd door het COA, de uitvoeringsorganisatie verantwoordelijk voor asielopvang, als aanvulling op reguliere azc's. Omdat het tekort in 2022 ook niet meer met no kon worden ondervangen, riep de Rijksoverheid hulp in van gemeenten en veiligheidsregio's om ook crisisnoodopvang (cno) te regelen. cno is bedoeld voor opvang van nog kortere duur dan no (verblijf van maximaal één week, tweemaal verlengt met 24 uur), in ruimtes die meestal worden ingezet bij een ramp of crisis. Sinds 1 juli 2023 worden cno's van gemeenten en veiligheidsregio's overgedragen naar het COA, of voortgezet onder gemeentelijk beheer.

1 Europese Unie, [Opvangrichtlijn](#).

2 Zie Algemene Rekenkamer, ["Focus op opvangcapaciteit voor asielzoekers"](#), januari 2023, p. 13: "In tijden van toenemende instroom wordt de omvang van de toename onderschat. In tijden van afnemende instroom wordt de omvang van de afname onderschat."

3 In Ter Apel staat het enige aanmeldcentrum waar vluchtelingen hun asielprocedure kunnen starten.

4 IGJ, ["Inspectie slaat alarm over situatie in Ter Apel"](#), 26 augustus 2022.

5 RTL Nieuws, ["Asielzoekers Ter Apel op stoelen geslapen: 'hopelijk geen voorbode op nieuwe crisis'"](#), 25 mei 2023.

6 [Brief Staatssecretaris Van der Burg aan de Tweede Kamer](#), mei 2023.

7 Europese Unie, [Opvangrichtlijn](#); EUAA, [Het EUAA-richtsnoer voor opvangvoorzieningen: operationele normen en indicatoren](#).

8 IGJ, ["Urgente risico's voor gezondheidszorg asielzoekers in crisisnoodopvang"](#), mei 2023; Dokters van de Wereld, Pharos, Het Nederlandse Rode Kruis, ["Zorgen in tijden van Crisis"](#), juni 2023; Kinderombudsman, Nationale ombudsman, ["De crisis voorbij"](#), juni 2023.

9 Zie: Kinderombudsman, Nationale ombudsman, ["De crisis voorbij"](#), juni 2023, p. 32.

1.2 Aanleiding onderzoek

VluchtelingenWerk stapte in augustus 2022 naar de rechter om te eisen dat de onhoudbare situatie in Ter Apel en in de (c)no wordt beëindigd. In een kort geding vorderden wij de Staat en het COA om alle asielzoekers een opvangplek te bieden die voldoet aan verplichtingen uit Europees recht. Het gerechtshof oordeelde grotendeels in ons gelijk: dat de (c)no schadelijk is voor bewoners en op essentiële punten niet aan de verplichtingen voldoet. De Staat kreeg een duidelijke opdracht om de opvang zo snel mogelijk te verbeteren.

Eén jaar later is de situatie verder verslechterd. (C)no's zijn niet langer een crisismaatregel maar de nieuwe werkelijkheid. Op dit moment verblijft bijna 32.5 procent van het totaal aantal mensen met recht op opvang in een (c)no,¹⁰ de meesten inmiddels meerdere maanden tot één jaar. Dit terwijl (c)no's uitsluitend bedoeld zijn voor korte crisisperiodes.¹¹ Er wordt breed aangenomen dat (c)no ook de rest van 2023 nodig blijft. De spreidingswet, die voor voldoende opvangplekken en een eerlijke verdeling moet zorgen, is al een jaar vertraagd en wordt in september mogelijk controversieel verklaard door de val van het kabinet.

32.5% van de mensen met recht op opvang verblijven in een (c)no

Via dit onderzoek brengen wij de huidige situatie in de (crisis)noodopvang in kaart. Een jaar na de start van ons kort geding onderzoeken we in hoeverre de leefomstandigheden in overeenstemming zijn met Europese verplichtingen zoals uitgelegd in de uitspraak van het gerechtshof. In de maanden juni en juli van 2023 bezochten we 22 (c)no's en interviewden we 92 bewoners. Met verzamelde data schetsen we in dit rapport een actueel en feitelijk beeld van de staat van de (c)no in Nederland.

Afbeelding 1. No Assen (14 juni 2023)

¹⁰ COA, "Capaciteit en bezetting," geraadpleegd op 25 juni 2023.

¹¹ Crisisnoodopvang is volgens de [handreiking van de Vereniging Nederlandse Gemeenten \(VNG\)](#) bedoeld voor verblijf van 1 week (maximaal 2 maal verlengd met 24 uur).

2. Aanpak onderzoek

2.1 Kader en vraagstelling

In het kort geding van VluchtelingenWerk oordeelde het gerechtshof dat de leefomstandigheden in de (c)no onrechtmatig zijn en schadelijk zijn voor bewoners.

1. Slaapruimtes bieden onvoldoende rust en privacy, sanitaire voorzieningen zijn ontoereikend vanwege onder anderen een gebrek aan hygiëne.¹²

De Staat en het COA moeten ervoor zorgen dat huisvesting en sanitair in de (c)no zo snel mogelijk weer aan de minimale verplichtingen voldoen.

2. De Staat en het COA zijn verplicht om te zorgen dat er in de (c)no:

- dag en nacht toegang is tot drinkwater en er toegang is tot geschikte voeding.
- toegang is tot noodzakelijke gezondheidszorg.
- geen kwetsbare personen worden geplaatst, zoals ernstig zieken of zwangere vrouwen, tenzij aan hun specifieke behoeften kan worden voldaan. De Staat en het COA moeten hun uiterste best doen om ervoor te zorgen dat asielzoekers voor of zo snel mogelijk na plaatsing medisch gescreend zijn op kwetsbaarheden.
- voor kinderen toegang is tot onderwijs (binnen drie maanden), speelvoorzieningen (binnen en buiten).
- leefgeld wordt verstrekt aan bewoners.

Om te onderzoeken in hoeverre de omstandigheden een jaar na ons kort geding in overeenstemming zijn met Europese verplichtingen zoals uitgelegd in de uitspraak van het gerechtshof, zijn twee onderzoeksvragen geformuleerd:

Onderzoeksvraag 1. In hoeverre voldoen de huidige leefomstandigheden in de (c)no aan de Europese verplichtingen zoals uitgelegd in de uitspraak van het gerechtshof?

Op alle punten uit de uitspraak (slaapruimte, sanitair, voeding en drinkwater, gezondheidszorg, kwetsbaarheid, kinderen, leefgeld) zijn kwantitatieve indicatoren (appendix I) vastgesteld gebaseerd op de Europese Opvangrichtlijn (2013) en de interpretatie daarvan via het EASO-richtsnoer van het Europees Asielagentschap (EUAA, voormalig EASO).¹³ Op basis van kwantitatieve indicatoren is een checklist opgesteld waarmee bezochte (c)no's getoetst zijn.

Onderzoeksvraag 2. Hoe ervaren bewoners het verblijf op de (c)no in opzichten die belangrijk zijn voor een menswaardige levensstandaard?

Om de ervaringen van bewoners in kaart te brengen, zijn kwalitatieve indicatoren afgeleid uit de uitspraak van het hof (appendix II). Ook zijn indicatoren opgesteld voor veiligheid en zelfredzaamheid. De laatste maken geen onderdeel uit van de uitspraak, maar zijn wel belangrijk voor een volledig beeld van de ervaringen van bewoners in de (c)no. Op basis van kwalitatieve indicatoren is een vragenlijst opgesteld (appendix III) waarmee bewoners zijn geïnterviewd.

¹² Deze situatie levert strijd op met artikel 17 lid 2 van de Europese Opvangrichtlijn (2013).

¹³ Hoewel het hof oordeelde dat de EASO-normen niet bindend zijn, oordeelde het ook mede vanuit deze normen dat de slaapvoorzieningen en het sanitair in de (c)no onrechtmatig zijn. Ook overwoog het Hof dat de EASO-normen gezaghebbend zijn en een belangrijke (ondersteunende) rol kunnen spelen bij de interpretatie en het in praktijk brengen van art. 17 lid 2 en art. 18 Opvangrichtlijn (materiële opvang en gezondheidszorg). Daarom zijn o.a. EASO-normen gebruikt voor kwantitatieve toetsing.

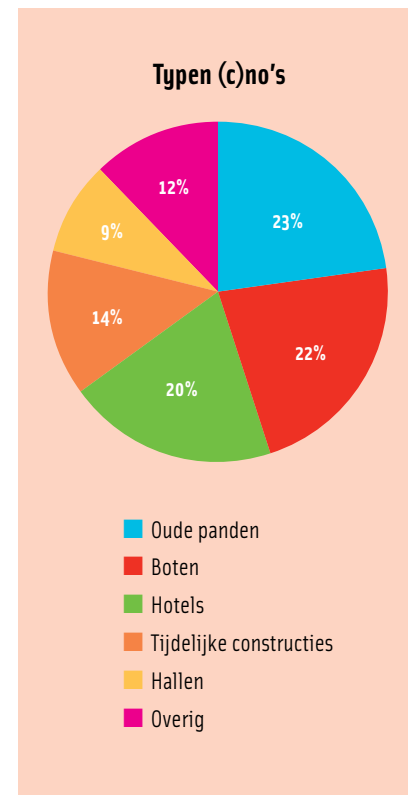
2.2 Locatiebezoeken en interviews

In juli 2023 verblijven in Nederland bijna 23.000 mensen op 122 no's en 72 cno's.¹⁴ Hoewel afzonderlijke (c)no's aanzienlijk van elkaar verschillen, zijn vijf typen geïdentificeerd. Tabel 1 geeft weer hoeveel procent van het totaal aantal bewoners op elk type (c)no verblijft.¹⁵

Voor dit onderzoek zijn tweeëntwintig locaties bezocht, waarvan twaalf no's en tien cno's. Er zijn zeven oude panden, vijf boten, vier hotels, vijf hallen en een tijdelijke constructie (tent) bezocht.¹⁶ In appendix IV zijn achtergrondinformatie en geografische spreiding van bezochte (c)no's weergegeven. Tijdens bezoeken zijn 92 bewoners geïnterviewd (zie appendix V voor demografie).

2.3 Verantwoording

VluchtelingenWerk erkent dat er andere knelpunten in de asielketen zijn die invloed hebben op het welzijn van bewoners in de (c)no. Echter beperkt dit onderzoek zich tot de feitelijke omstandigheden in de opvang en bewoners' ervaringen hiervan. Om deze reden zijn uitsluitend bewoners zelf geïnterviewd en zijn perspectieven van medewerkers op locatie (management, beveiliging, GZA, VluchtelingenWerk) niet meegenomen. Voor de namen van bewoners zijn in het onderzoek pseudoniemen gebruikt.

Typen cno's bezocht

7 oude panden
(kantoorpand, school, gemeentepand)

5 boten
(hotelboot, passagiersschip)

4 hotels

5 hallen
(sport, evenementen)

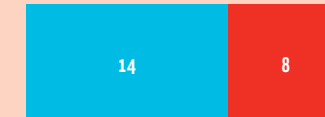
1 tijdelijke constructie
(tent)

3. Resultaten

3.1 Slaapruimte

n=22

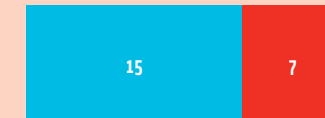
Per slaapruimte een gezin of maximaal zes bewoners van hetzelfde geslacht

Slaapruimtes hebben vier muren, een plafond, een deur die kan worden afgesloten en een raam dat kan worden geopend

Elke bewoner heeft minimaal vier m² slaapruimte

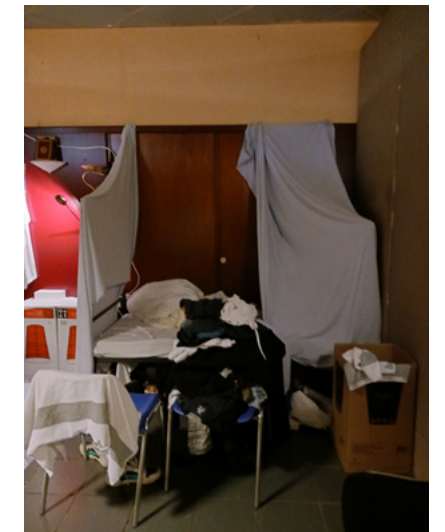
■ Ja ■ Nee

Het type (c)no is heel bepalend voor de mate waarin slaapruimtes voor bewoners voldoende rust en privacy bieden. In oude panden (7) slapen bewoners veelal in bestaande ruimtes met enkele tijdelijke afscheidingen, zoals schotten of gordijnen. Hier slapen overwegend (4) veel meer dan zes bewoners in één ruimte. Zoals in een no in een oud bedrijfspand in Kampen, waar krappe slaapzalen zijn voor tien tot veertien mannen. Mahmoud (Syrië) woont er al zeven maanden en ervaart druk door de hoeveelheid mensen in zijn slaapzaal: "Mijn kamergenoten zijn goede mensen, maar er is hier geen vrijheid, geen privacy. Met tien mensen in een ruimte slapen is echt heel moeilijk. Als je geluk hebt, heb je een bed bij het raam, dan heb je nog wat frisse lucht." In een cno in een oude daklozenopvang in Dordrecht slapen wel honderd mannen samen in een ruimte met nauwelijks ramen en alleen fel tl-licht. De mannen hebben zelf geprobeerd om met lakens afscheidingen te creëren. Adnan (Syrië) vertelt dat iedereen er chronisch slaaptkort heeft: "Om de vijf à zes dagen slaap ik één nacht goed, omdat ik dan zo moe ben van de andere nachten niet slapen." Ook los van het aantal bewoners per ruimte zijn de slaapruimtes in oude panden meestal ongeschikt. Ze zijn gehorig en voorzieningen als verwarming en ventilatie werken er slecht of helemaal niet. Zoals in een no in Groningen, in een voormalige nachtopvang. Amaka verblijft er met jonge kinderen in een smalle, benauwde ruimte: "Mijn man slaapt in een kamer boven, omdat we klaagden dat de kamer veel te klein is voor ons vieren. In de zomer wordt het hier heel warm en benauwd, want het raam kan niet heel ver open."

In grote sport- en evenementhallen (5) ontbreken slaapruimtes helemaal (2) of bestaan ze uit tijdelijke schotten zonder plafonds (2) of containers (1). Bewoners ervaren hun verblijf hier als onmenselijk: bovenop gebrek aan privacy is er aanhoudend geluidsoverlast. In een no in een evenementenhal in Goes slapen driehonderd mannen in stapelbedsteden in rijen naast en achter elkaar in een grote hal. Voor elke bedstede hangt een zwart zeil. De enige manier voor bewoners om zich terug te trekken is door in bed te gaan liggen en het zeil dicht te trekken. In de hal galmt het en komt er van alle kanten geluid: vanaf de eettafels, vanuit de douchecabines en vanuit bedsteden waar muziek wordt geluisterd, wordt gebeld of films worden gekeken.

Afbeelding 2. Slaapruimte cno Dordrecht (13 juni 2023)

Afbeelding 3. Slaapruimte cno Stein in oud provinciepand (7 juni 2023)

"Mijn kamergenoten zijn goede mensen, maar er is hier geen vrijheid, geen privacy"

¹⁴ COA, "Capaciteit en bezetting," geraadpleegd op 25 juni 2023; COA, "Capaciteitsoverzicht week 29," COA, geraadpleegd op 24 juli 2023.

¹⁵ Op basis van COA "Capaciteitsoverzicht week 29," peildatum 19 juli.

¹⁶ Er is aangenomen dat resultaten van bezochte (c)no's representatief zijn voor dat type.

"Je kunt nergens privé praten met familie aan de telefoon of je omkleden"

Hoewel bewoners is verteld dat ze hier maximaal drie maanden hoeven te blijven, zitten de meesten er volgens Ilyas (Somalië) al minstens vier maanden, zonder uitzicht op overplaatsing: "Ze doen het licht hier elke dag om acht uur 's ochtends aan, maar 's nachts slaap ik bijna niet. Mensen luisteren tot laat naar muziek. Je kunt nergens privé praten met familie aan de telefoon of je omkleden." Saleh (Jemen) komt net weer terug bij de no na zijn tweede interview bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), maar sliep de nacht hiervoor maar twee uur: "Als ik geen oordoppen met muziek in doe, slaap ik hier helemaal niet. Vanochtend moest ik om vijf uur op omdat de bus me om zes uur kwam halen voor mijn interview. Ik was heel moe en het interview was lastig voor me." In een no in een evenementenhal in Zuidbroek voor driehonderd mensen slapen vier tot zeven bewoners in slaapruintes van tijdelijke schotten.

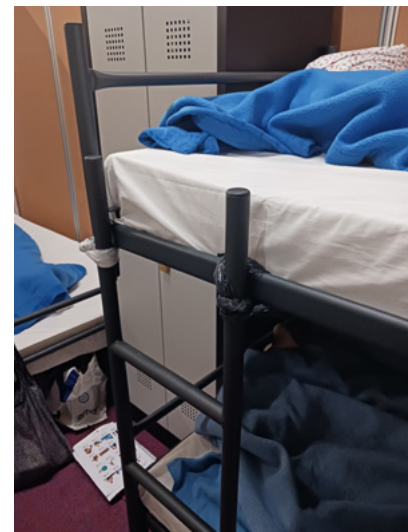
De ruimtes hebben geen deuren en er hangt alleen een zwart gordijn voor de opening. Veel stapelbedden zijn kapot en provisorisch door bewoners zelf verstevigd met plastic van vuilniszakken. In de hele hal stinkt het omdat er tegen de regels in binnen wordt gerookt. Raghad (Syrië) vertelt dat ze haar slaaptেকort overdag maar moeilijk kan inhalen: "Soms slaap ik maar twee of drie uur per nacht. Als iemand tegen de wand aanstoot, word ik wakker. Als mijn kamergenoot boven me zich omdraait in haar slaap, kraakt het hele bed. Als ik overdag slaap wil inhalen lukt dat niet door het tl-licht."

Op (c)no's op boten (5) zijn er kleine slaapcabines (ongeveer tien vierkante meter) voor maximaal twee personen. Op vier van deze (c)no's kan het raam in de slaapcabine niet (overal) open en ervaren bewoners benauwdheid door gebrek aan ventilatie. In een no in een hotelboot in Groningen vertelt Yusuf dat sommige bewoners bang zijn om niet genoeg lucht te krijgen in hun kamer, met name mensen met ademhalingsproblemen door bronchitis of astma: "Alleen op de bovenste verdieping van de boot kunnen ramen open. Mensen die in de cabines beneden verblijven zijn soms bang om te stikken omdat er niet genoeg zuurstof in hun kamers komt."

Op (c)no's in hotels (4) verblijven 2 tot 4 bewoners in voldoende ruime hotelkamers, waar op één hotel na overal de ramen open kunnen. Hier ervaren bewoners hun verblijf als comfortabel. In het hotel in Arnhem verblijven zeventig alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's). De kamers zijn vijfentwintig vierkante meter en hebben grote ramen die open kunnen: "De slaapkamers zijn eerste klas. Er is veel ruimte (Ibrahim, Jemen)."

Afbeelding 4. Bedsteden in no Goes (6 juli 2023)

Afbeelding 5. Stapelbed in no Zuidbroek (14 juni 2023)

Afbeelding 6. Slaapkamerraam in no Amsterdam op passagiersschip (30 juni 2023)

3.2 Sanitair

n=22

Per 10 bewoners ten minste 1 werkend toilet dag en nacht toegankelijk

15

7

Per 12 bewoners ten minste 1 werkende douche minimaal 8 uur per dag beschikbaar met warm en koud water

14

8

Per 10 bewoners ten minste 1 werkende wastafel met warm en koud water dag en nacht beschikbaar

13

9

■ Ja ■ Nee

Of het sanitair toereikend is, hangt af van de hoeveelheid bewoners op de (c)no en of sanitair aanwezig was of tijdelijk is geplaatst. Op acht (c)no's in hotels (3) en op boten (5) is er per slaapruinte voor twee personen een eigen badkamer met toilet, douche en wastafel. Op deze locaties zijn bewoners over het algemeen tevreden over het sanitair: "Alles werkt goed en het is schoon in de badkamer (Abdullah, Syrië, boot in Deventer)."

Op acht andere (c)no's schieten de sanitaire voorzieningen tekort. Dit zijn grootschalige (c)no's¹⁷ waar niet genoeg voorzieningen zijn voor een groot aantal bewoners, of (c)no's waar tijdelijke toiletten en douches zijn geplaatst. Op een grote no in een evenementenhal in Assen zijn bijvoorbeeld slechts veertig toiletten en zestien douches voor vijfhonderd mannen. Noodtoiletten en -douches blijken van slechte kwaliteit en werken slecht of helemaal niet, zoals in de no in een hal in Middelburg: "Elke dag als ik naar het toilet ga, moet ik eerst vier deuren opendoen voordat ik een toilet vind dat werkt (Emre, Turkije)." Ook vertellen bewoners op sommige (c)no's dat er alleen heel heet water uit de nooddouches komt, zoals in de cno in Stein: "Het water is altijd kokendheet en daardoor valt mijn haar uit (Abdelhamid, Syrië)."

Afbeelding 7. Badkamer in cno Harlingen op hotelboot (21 juni 2023)

Afbeelding 8. Nooddouche in cno Hendrik Ido Ambacht in gymzaal (14 juni 2023)

"Elke dag als ik naar het toilet ga, moet ik eerst vier deuren opendoen voordat ik een toilet vind dat werkt"

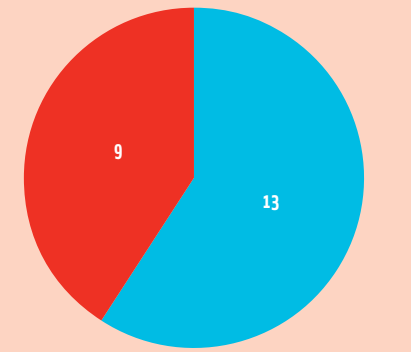
¹⁷ Meer dan 300 bewoners.

3.3 Hygiëne

n=22

■ Schoonmaakploeg ■ Zelf schoonmaken

Of er goede hygiëne is hangt af van het aantal bewoners dat voorzieningen op de (c)no moet delen en of bewoners (deels) zelf kunnen schoonmaken. Op veertien (c)no's is de hygiëne van het sanitair onder de maat: "Het kan niet schoon blijven als je een paar douches met honderzeventig man moet gebruiken. Dan hoeft er maar één rotte appel tussen te zitten (Bassem, Syrië, no Middelburg)." Soms zit er bruine of gele aanslag op de toiletten of hangt er een sterke geur van urine. Op een no in Groningen vertelt Zeynep (Turkije) dat haar vijfjarige dochter door de stank niet naar het toilet wil: "Mijn dochter wil geen water drinken, want ze begrijpt dat als ze water drinkt, dat ze dan naar het toilet moet en dat vindt ze vies. Soms zit er overal plas en poep als je binnenloopt."

Op (c)no's waar een schoonmaakploeg komt is het veelal (zeven uit dertien) onvoldoende schoon. In de no in Goes komt een schoonmaakwagen alleen in de eetzaal en niet tussen de bedsteden, waar de vloer op sommige plekken plakkerig is of bezaaid met etensresten. Er lopen muizen en ratten rond. Ali (Syrië) vertelt: "Meer dan vijftig mensen hebben hier schurft gekregen. Toen COA zag dat er mensen schurft hadden, werden hun bedden verschoond en kregen ze medicatie. Maar het komt door de hygiëne hier en omdat we zo dicht op elkaar zitten en elkaar infecteren." Op negen (c)no's moeten bewoners zelf privé en gemeenschappelijke ruimtes schoonhouden en is het zichtbaar schoner: "Ik zorg dat mijn kamer zo schoon is dat ik er op blote voeten kan lopen (Tarek, Syrië, no Maastricht)."

Op 14 (c)no's is de hygiëne van het sanitair onder de maat

Afbeelding 9. Vies sanitair in no Assen in evenementenhal (14 juni 2023)

Afbeelding 10. Wastafels in no Assen (14 juni 2023)

3.4 Voeding en drinkwater

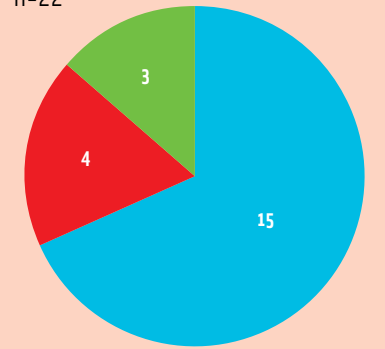
Op de meerderheid van de (c)no's waar maaltijden verstrekt worden zijn deze ongeschikt (vijftien uit negentien). Er is gebrek aan variatie en het eten is slecht bereid. Bewoners krijgen wekelijks soms dagen achter elkaar hetzelfde: "Een week aten we zes dagen achter elkaar kip. Ontbijt is ook altijd hetzelfde: brood, Nutella, kaas, thee. Soms olijven en room. We krijgen één stuk fruit en sap. Maar 's avonds is het altijd kip (Kerem, Turkije, cno Avenhorn)." Daarnaast is eten vaak niet goed bereid, zoals vlees dat nog rauw is of doorgekookte, zachte groenten. Ook is eten soms oud, al over de houdbaarheidsdatum of zelfs verrot: "Soms zie je bij de kip nog bloed aan de binnenkant, of verrotte groenten of fruit. Gisteren kregen we watermeloen die helemaal verrot was vanbinnen. Ook als we vis krijgen, ruik je vaak al dat hij niet goed meer is (Dawood, Afghanistan, no Hoofddorp)." Op vier (c)no's geven bewoners aan zelfs te weinig eten te krijgen. In de no Zuidbroek krijgen bewoners op vaste tijden vaste hoeveelheden en mogen ze niets uit de eetzaal meenemen voor later: "Voor ontbijt krijg je één ei, één plak kaas, één plakje kip en een stuk toast. Het COA staat naast je – als je meer wil pakken mag dat niet (Basel, Syrië)." Het valt op dat er soms ook geen flexibiliteit is tijdens de Ramadan: "We vastten zestien uur lang en kregen 's avonds maar heel weinig te eten (Mazen, Syrië, cno Hendrik Ido Ambacht)." Op dertien (c)no's wordt zelfs geen rekening gehouden met speciale voedingsvoorschriften van (chronisch) zieken. Vooral voor bewoners met diabetes of een hoge bloeddruk kan dit ernstige gevolgen hebben omdat zij zich niet aan de medische voorschriften kunnen houden. Abdul (Jemen, no Middelburg) vertelt over zijn vriend en kamergenoot met diabetes: "Hij lijdt heel erg onder het eten. Hij kookt nu zelf van zijn eigen geld, maar dat kan niet altijd. Er is hier maar één gasfornuis voor honderdveertig mensen en je moet reserveren, dus soms is er geen plek voor hem."

Het eten is vaak niet goed bereid, zoals vlees dat nog rauw is of doorgekookte, zachte groenten

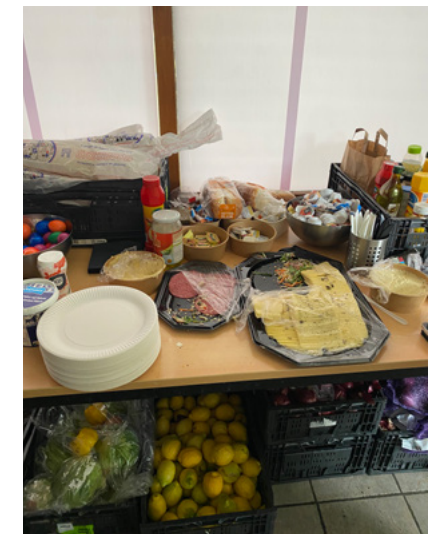
Op slechts drie (c)no's kunnen bewoners zelf koken, maar op al deze locaties zijn er te weinig kookvoorzieningen.¹⁸ Ook zijn de voorzieningen verouderd waardoor ze niet goed of helemaal niet werken. Op de no in Groningen staan zes kookstellen voor meer dan honderd bewoners. Zeynep (Turkije) vertelt: "Gisteren werkten geen van alle kookstellen. Het is alsof je kookt met een kaars. Als ik pasta maak moet ik een half uur wachten tot het water kookt." Fatima (Jemen) vertelt soms voor zichzelf en haar kinderen bij vrienden in een andere opvang te koken, omdat de toestellen niet werken.

Op drie (c)no's zijn er problemen met het drinkwater. Het water heeft een rare smaak en er zijn volgens bewoners gezondheidsklachten door ontstaan. In een no op een hotelboot vertrouwen bewoners het water uit de kraan niet, omdat de medewerkers op locatie het ook niet drinken: "Ze brengen steeds een grote container met waterflesjes, maar dat is alleen voor het COA en niet voor de mensen die hier wonen. Bij mijn man is een nier verwijderd en hij heeft ook problemen met zijn andere nier. Volgens de dokter mag hij alleen schoon water drinken. Ik begrijp niet waarom wij uit de kraan moeten drinken als het COA uit flesjes drinkt. Soms geven andere bewoners ons flesjes water die ze kopen van hun eigen geld. Maar iedereen zou flesjes water moeten krijgen (Aisha, Syrië)."

n=22

■ 3 maaltijden per dag
■ 1 avondmaaltijd en voorzien in eigen ontbijt/lunch
■ Bewoners koken zelf

Afbeelding 11. Lunch in cno Stein (7 juni 2023)

Afbeelding 12. Kooktoestel in no Groningen (20 juni 2023)

¹⁸ Voor azc's is de norm dat alle bewoners zelf hun maaltijden koken.

3.5 Gezondheidszorg

Disclaimer: VluchtelingenWerk Nederland is geen medische hulporganisatie en heeft op dit gebied geen expertise. We beperken ons in dit onderzoek tot de toegankelijkheid van zorg op de (c)no, of bewoners medisch gescreend zijn op kwetsbaarheden en of hiermee rekening wordt gehouden volgens bewoners zelf. Voor een uitgebreid onderzoek naar gezondheidszorg in de cno verwijzen we naar het rapport 'Zorgen in tijden van crisis' van Dokters van de Wereld, Pharos en het Nederlandse Rode Kruis.

Op negen (c)no's is de Gezondheidszorg Asielzoekers (GZA)¹⁹ of andere zorgverlening niet fysiek aanwezig en moeten bewoners voor zorg naar een andere opvang. Bewoners moeten zelf met de fiets of met het openbaar vervoer, terwijl de afstand vaak groot is: *"Het is heel moeilijk om naar de dokter te gaan. Ook als je alleen een vraag hebt moet je wachten. Je kunt drie dagen per week bellen tussen halftwaalfen halfveen. Dan kun je een afspraak maken bij het azc. Het kostte me anderhalf uur om daarheen te reizen. Je moet met de trein, dan lopen, dan met de bus en dan weer lopen. We hebben aangegeven dat dit lastig is voor ons (Youssef, Syrië, cno Ede)." Op negen andere cno's is gezondheidszorg volgens bewoners toegankelijk en behulpzaam, maar is doorverwijzing vaak nodig omdat er geen instrumenten op de (c)no zijn om te kunnen behandelen.*

Op vier (c)no's geven bewoners aan dat ze gebruik kunnen maken van psychosociale hulp. Dit gaat om individuele gesprekken of groepssessies met een psychosociale hulpverlener. Op de overige (c)no's is psychosociale hulp volgens bewoners niet beschikbaar,²⁰ terwijl de behoefte hieraan groot is: *"Ik zei tegen het COA dat ik steeds heel moe ben en dat mijn mentale gezondheid slecht is. COA stuurde me naar de GZA. De GZA zei dat ze me niet kunnen overplaatsen. Ik zei dat ik niet overgeplaatst hoeft te worden, maar dat ik met iemand wil praten (Weesam, Syrië, no Zuidbroek)."*

Er verblijven nog steeds bewoners in de (c)no die van tevoren niet medisch gescreend zijn.²¹ Sommige bewoners die wel medisch gescreend zijn, zijn kwetsbaar maar toch in de (c)no geplaatst.

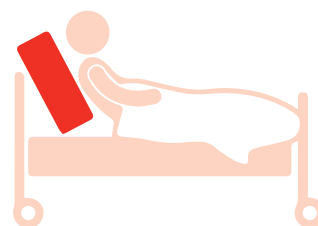
Op zeventien van de tweeëntwintig (c)no's verblijven kwetsbare personen die er niet in behoeften kunnen worden voorzien. Op in ieder geval vier van deze (c)no's hebben bewoners wel een medische screening gehad, maar zijn ze toch in de (c)no geplaatst.²² Het gaat om mensen met ernstige fysieke of mentale aandoeningen, chronisch zieken en zwangere vrouwen. Een heel schrijnend geval is een man met kanker die chemotherapie onderging tijdens verblijf in een (c)no in een evenementenhal. Mohamed (Syrië) slaapt met hem in dezelfde ruimte: *"Er is vaak een ambulance voor hem geweest. Een keer begon hij midden in de nacht te zweten en moet hij veel overgeven. De ambulance gaf hem medicatie en dat was het. Hij heeft veel chemotherapie sessies gehad en is sinds vorige maand klaar. Het is hier heel oncomfortabel voor hem, zelfs onmenselijk. Hij heeft geen hulp, hij heeft vrienden maar die kunnen ook maar tot op zekere hoogte helpen. Hij kan bijvoorbeeld niet tegen de kou hier. COA heeft vaak beloofd hem over te plaatsen naar een stad waar hij familie heeft, maar dat is niet gebeurd in de afgelopen vier maanden. Hij heeft veel geduld. De eerste maanden waren het ergst, want hij moest toen steeds een luier om. Het was voor hem te moeilijk om naar het toilet te gaan." In een cno in een gymzaal verblijft Selim (Turkije) die kampt met een zware depressie en angstklachten. Hiervóór verbleef hij in een azc, waar zijn klachten bekend waren bij de arts op de locatie. Toch werd hij overgeplaatst naar de cno: *"Ik slik antidepressiva. Maar de omstandigheden hier maken het erger voor mij. In de locatie hiervoor was het beter omdat ik een aparte kamer had. Nu slapen we allemaal samen in een gymzaal. Ik kan niet tegen drukke ruimtes. Ik voel daar veel druk van. Ik vroeg aan de locatiemanager of er een aparte kamer is waar ik kan slapen. Ik krijg geen psychische hulp en het wordt steeds erger. Ik slaap slecht, ik krijg medicatie om te slapen maar dat helpt niet meer. Ik voel me niet goed. Ik wil niet je tijd verspillen met dit verhaal, maar ik voel me steeds zo moe. Ik wil slapen maar het lukt niet. Het is een vicieuze cirkel. 's Nachts praat ik tegen mezelf in mijn hoofd en raak ik nog meer gestrest."**

19 Verantwoordelijk voor de eerstelijnsgezondheidszorg aan asielzoekers.

20 Hoewel POH-GGZ onderdeel is van het aanbod van GZA op COA opvang, kan het zijn dat bewoners hier niet vanaf weten; zie ook: Dokters van de Wereld, Pharos, Het Nederlandse Rode Kruis, ["Zorgen in tijden van Crisis,"](#) p. 29.

21 20% van de geïnterviewde bewoners is niet medisch gescreend (N=92). Sommigen wisten het niet meer of zijn pas laat na aankomst in de (c)no medisch gescreend. Dit verschilt met de bevinding van o.a. Dokters van de Wereld: "Driekwart van de geïnterviewden geeft aan dat zij geen medische screening hebben ondergaan bij aankomst in Ter Apel of Budel, noch later in de cno," zie: Dokters van de Wereld, Pharos, Het Nederlandse Rode Kruis, ["Zorgen in tijden van Crisis,"](#) p. 21.

22 Op 8 (c)no's waar kwetsbare mensen aanwezig zijn is onduidelijk of zij gescreend zijn, omdat alleen contact is geweest met hun kamergenoten/naasten of omdat ze het zelf niet meer wisten.

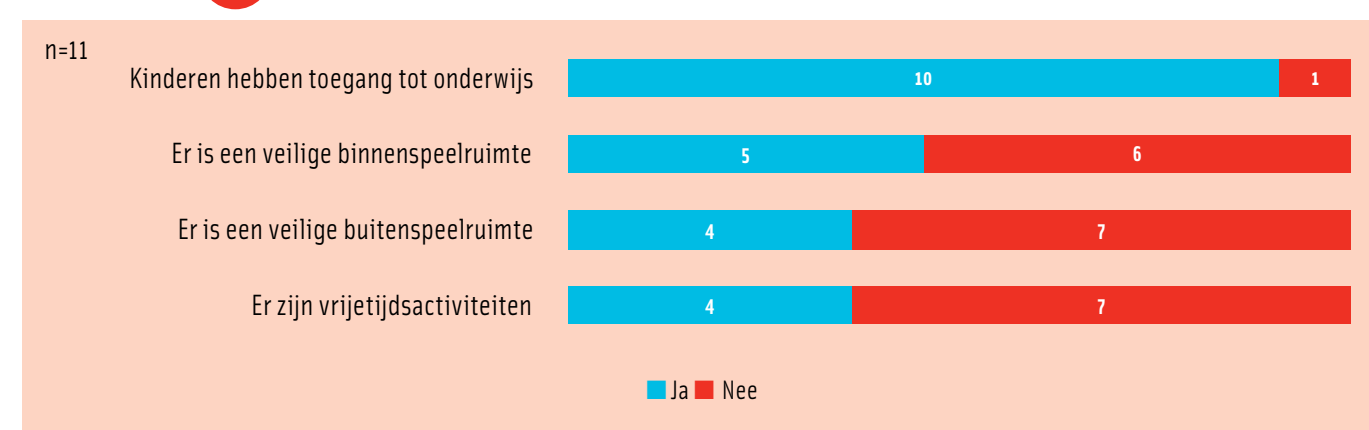

Op 17 van de 22 (c)no's verblijven ten onrechte kwetsbare personen

Op drie (c)no's wonen vrouwen die zwanger zijn of waren en problemen (hebben) ervaren tijdens hun zwangerschap. Zoals Ayaan (Somalië), die samen met haar man en zoon van twee jaar oud op een no verblijft. Ze is zes maanden zwanger en heeft last van het gebrek aan voorzieningen: *"Ik kan niet voor mezelf koken en dingen eten die ik nu nodig heb. Maanden geleden was ik zwanger en heb ik een miskraam gehad. En nu ben ik nog een keer zwanger. Hier mag ik geen eten maken en niks doen voor mezelf en mijn eigen gezondheid. Ik ben bang dat ik uiteindelijk weer een probleem krijg met mijn zwangerschap door deze plek. Ik had een eigen magnetron gekocht zodat ik mijn eigen eten kan bereiden. Maar je mag niet een eigen magnetron hebben op je kamer. Ze hebben hem afgepakt."* Veel medisch kwetsbare personen hebben van de GZA een brief hebben gekregen voor een verzoek tot overplaatsing, maar zijn tot op heden niet overgeplaatst.

Van de bewoners die niet medisch gescreend zijn, zijn er veel aangekomen in Ter Apel in augustus vorig jaar. Ze vertellen dat het toen buiten en in de grote opvangzalen zo chaotisch was, dat niemand een screening kreeg. In de no in Groningen vertelt Amaka: *"In Ter Apel hebben ze mij en mijn kinderen niet gescreend. Ze zeiden dat er te veel mensen zijn. Ze zeiden dat ze niets voor ons konden doen. Na drie dagen brachten ze ons hier."* Na overplaatsing naar de (c)no zijn veel mensen heel laat of nog steeds niet gescreend. Op vier (c)no's zijn kinderen volgens hun ouders nog niet of pas laat gecheckt door de GGD.²³

3.6 Kinderen

Op elf (c)no's verblijven kinderen. Behalve op de cno in Stein hebben kinderen op alle locaties toegang tot onderwijs, maar niet altijd binnen drie maanden na aankomst in Nederland (3). In Ede gaan kinderen sinds een maand na de opening van de cno naar school. Hiervoor verbleven ze echter op een cno in Overbetuwe waar ze vier maanden lang geen onderwijs kregen. Dat onderwijs bijna overal toegankelijk lijkt, verschilt met het beeld van onderwijs op (c)no's dat voortkomt uit onderzoek van onder anderen de Kinderombudsman, inspecties en signalen uit de eigen dienstverlening van VluchtelingenWerk.²⁴ Een mogelijke verklaring is dat problemen met onderwijs zich met name voordoen op cno's en er tijdens dit onderzoek vooral no's zijn bezocht waar kinderen verbleven die al geruime tijd open zijn (zeven van de elf).

Op de meeste (c)no's is geen toegang tot veilige speelvoorzieningen en activiteiten. Waar geen speelvoorzieningen zijn, voelen ouders druk om continu op hun kinderen te letten: *"Er zijn heel veel kinderen in dit kamp die willen spelen maar daar is geen plek voor. Dus ze spelen door het hele gebouw. Als er iets gebeurt zegt de beveiliging: 'waarom ben je niet in de buurt van je kind?' Ik heb zeven kinderen. Soms is Fatima in de kamer, maar spelen Ahmed en Mazen buiten, en is Nur in de badkamer. En dan moet ik op al mijn kinderen tegelijk letten. Dat geeft me stress (Farid, Syrië, cno Avenhorn)."*

Op zeven (c)no's waar voor kinderen nauwelijks of nooit vrijetijdsactiviteiten worden georganiseerd, maken ouders zich zorgen om hun welzijn.

Door het lange wachten en de verveling zijn de kinderen somber, huilen ze veel en zonderen ze zich sociaal af: *"Vroeger had mijn dochter een eigen kamer en wilde ze veel alleen doen zonder mij. Nu is ze heel afhankelijk en wil ze alleen bij mij zijn. De dokter zegt dat ze teruggaat naar baby zijn (Zeynep, Turkije, no Groningen)." Op vijf (c)no's geven ouders aan dat kinderen niet goed eten en gewicht verliezen. In de no Hoofddorp vertellen Dawood (Afghanistan) en Khaled (Afghanistan) dat hun kinderen weigeren te eten en hierdoor vaak duizelig en ziek zijn op school: *"Mijn dochter was duizelig op school en moest overgeven. Toen we een medische check deden zei de dokter dat het komt omdat ze te weinig eet. Alle kinderen vinden het eten hier vies. Een keer per week is er patat en daar duiken ze allemaal bovenop."**

23 De intake bij de GGD voor kinderen moet plaatsvinden binnen een termijn van 6 weken, zie: Dokters van de Wereld, Pharos, Het Nederlandse Rode Kruis, ["Zorgen in tijden van Crisis,"](#) p. 22.

24 Kind in azc, ["Noodsituatie op noodlocaties,"](#) 2022; "Onderwijs is op vrijwel alle bezochte locaties een probleem," zie: Kinderombudsman, Nationale ombudsman, ["De crisis voorbij,"](#) Juni 2023, p. 31-32; Inspectie Justitie en Veiligheid, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, Inspectie van het onderwijs, Nederlandse arbeidsinspectie. ["Kinderen in de noodopvang en crisisnoodopvang,"](#) Mei 2023.

3.7 Financiële toelagen

In het kort geding dat VluchtelingenWerk aanspande tegen de Staat, verzekerde het COA dat asielzoekers ook al voor de start van hun asielprocedure (tijdens de rust- en voorbereidingstermijn) leefgeld zullen ontvangen in de no.²⁵ Het gerechtshof oordeelde dat dit ook van toepassing moet zijn op asielzoekers in de cno. Echter is de Regeling verstrekkingen Asielzoekers (RvA) sinds het kort geding niet geactualiseerd. In de RvA staat nog steeds dat asielzoekers pas recht hebben op leefgeld vanaf de start van hun asielprocedure, wat in de praktijk pas vele maanden na aankomst in Nederland betekent vanwege de opgelopen wachttijden bij de IND.

Op alle (c)no's ontvangen bewoners leefgeld, ook voor de start van hun asielprocedure. Er bestaat verschil in wat bewoners wel en niet zelf moeten betalen van het leefgeld, zoals hygiëne-artikelen of schoonmaakmiddelen. Op sommige (c)no's krijgen bewoners bijvoorbeeld schoonmaakmiddelen,²⁶ maar op andere (c)no's moeten ze die zelf kopen (3), zoals in de no in Kampen. Hiba (Syrië, no Kampen) vertelt dat ze daardoor moeite heeft met rondkomen: "We krijgen maar 35 euro per persoon per week. Twee maaltijden per dag voor mij, mijn man en de kinderen, schoonmaakspullen voor de kamers, wasmiddel voor onze kleren en voor de afwas moeten we zelf betalen." Op de zeven (c)no's waar bewoners twee of drie eigen maaltijden kunnen bereiden, ontvangen ze naast leefgeld ook eetgeld. De hoogte van het eetgeld is afhankelijk van de gezinsgrootte en hoeveel maaltijden bewoners zelf bereiden.²⁷

Afbeelding 13. No Bergen

25 € 12,95 per person per week, per 1 augustus 2022.

26 [Op no's krijgen bewoners van het COA een eenmalig een vergoeding om huishoudelijke spullen aan te schaffen.](#) Dit is echter niet toereikend voor de aanschaf van schoonmaakmiddelen bij lang verblijf.

27 COA, "Het recht op opvang."

3.8 Sociale veiligheid

Voor de mate waarin bewoners sociale veiligheid ervaren op de (c)no, zijn onderlinge relaties en relaties met het locatiemanagement en de beveiliging van belang. Op de meerderheid van de (c)no's noemen bewoners de onderlinge sfeer 'een van de weinige positieve dingen' aan de locatie²⁸: "We zijn als één grote familie. We ontbijten samen en eten samen avondeten. Mensen hier zijn goed, dat is het beste aan dit kamp (Fatima, Jemen, no Groningen)."

De relatie tussen bewoners en het locatiemanagement en de beveiliging verschilt per (c)no. 35 procent van de bewoners geeft aan één of meerdere keren onbeschoft te zijn behandeld door een medewerker.²⁹ Dit gaat om denigrerende opmerkingen, bewoners die werden genegeerd of direct werden weggestuurd. Op een no in Middelburg vertellen Emre (Turkije) en Abdul (Jemen) hoe een COA-medewerker reageerde op hun protestactie tegen de lange wachttijden bij de IND: "We protesteerden buiten vanwege de IND, en de volgende dag kwam er een medewerker die ons toesprak. Hij zei tegen ons: 'sommige van jullie dragen mooiere kleren dan ik, dus jullie worden goed behandeld.' Dat was heel respectloos en onnodig. We dragen al twee jaar dezelfde kleren. En we zijn hier niet gekomen om mooie kleren te dragen. We waren onveilig in ons land." In een no in Groningen vertelt Yusuf, die vertaalt voor andere bewoners, dat COA-medewerkers hem soms vragen om verzoeken van bewoners niet te vertalen: "Soms word ik niet blij als ik bij het COA moet vertalen. Iemand vraagt mij om iets te vertalen en dan zegt het COA: 'niet vertalen.' Ik vraag ze dan waarom. Iemand komt naar mijn kamer om hulp te vragen bij vertalen. Ik zeg dan geen nee. Ze hebben de vraag niet eens gehoord." Op zes (c)no's heeft volgens bewoners onheuse bejegening plaatsgevonden. In de no in Zuidbroek vertelt Basel (Syrië) over twee voorvallen: "We hadden hier een keer een protest. Toen een van de bewoners begon te filmen, pakte iemand van het COA zijn telefoon en duwde hem en sloeg hem.³⁰ Toen hebben ze de politie gebeld en gezegd dat wij ze aanvielen. Een keer ging een jongen via de andere deur naar binnen en toen pakte de beveiliging hem heel hard bij zijn arm en trok hem naar buiten. We werden boos en zeiden dat ze ons niet als dieren moeten behandelen." Op zes (c)no's vertellen bewoners dat medewerkers bewoners ongelijk behandelen: "Veel mensen van andere nationaliteiten hebben al een BSN-nummer. Bijvoorbeeld mensen uit Turkije, omdat er een medewerker is die Turks spreekt die hen helpt met de procedure. Maar niemand helpt ons (Ibrahim, Syrië, no Haarlem)." Op elf (c)no's zijn er problemen met de huisregels. Sommige regels zijn onnodig streng en er is er weinig ruimte voor flexibiliteit. In een cno in Hendrik Ido Ambacht mogen bewoners de cno na elf uur 's avonds niet verlaten en moeten ze de beveiliging informeren als ze langer dan vijftien minuten weg zijn³¹: "Elke plek heeft regels nodig, maar dit zijn meer dan regels. We mogen niet na elf uur weg. Als je iemand verdenkt van criminaliteit, dan moet je de politie bellen, maar dit is onacceptabel. We zijn normale mensen. Je kunt ons niet opsluiten (Adem, Turkije)."

Op negen (c)no's is de relatie met de beveiliging en het locatiemanagement volgens bewoners juist heel goed. Dit heeft er mee te maken dat medewerkers geduldig zijn, begrip tonen en actief omkijken naar hoe het met bewoners gaat: "De medewerkers zijn heel goed met ons. Ze werken niet alleen, maar ze luisteren naar ons en leven met ons mee. Soms als we ons slecht of depressief voelen, dan komen ze naar ons toe en proberen ze ons af te leiden. En als we iets vragen proberen ze ons te helpen. Maar het belangrijkste is dat ze luisteren. Ze kunnen ons niet altijd helpen, maar ze luisteren tenminste (Etimaad, Syrië, cno Dordrecht)."

"De medewerkers zijn heel goed met ons. Ze werken niet alleen, maar ze luisteren naar ons en leven met ons mee"

Op zestien van de tweeëntwintig (c)no's zijn vrouwen aanwezig.³² Dertig procent van de geïnterviewde vrouwen³³ voelt zich soms onveilig op de (c)no. De onveiligheid wordt veroorzaakt door een gebrek aan speciale voorzieningen en veiligheidsmaatregelen voor vrouwen. Op een cno in Stein vertelt Kareema (Syrië) dat ze haar hijab niet af durft te doen omdat haar kamer geen deur heeft: "Iedereen kan elk moment binnenlopen. Het management loopt soms binnen zonder te kloppen op de muur. Ik heb heel vaak gezegd dat ze eerst moeten kloppen omdat ik een hijab draag, maar ze luisteren niet."

28 Het is in dit onderzoek niet gelukt om LHBTIQ+-personen te spreken. VWN en andere organisaties ontvangen regelmatig signalen dat deze groep zich onveilig voelt in de (c)no, wordt bedreigd en mede daarom vaak anoniem blijft. Resultaten uit dit onderzoek geven dus geen volledig beeld van hoe veiligheid op (c)no's onderling wordt ervaren.

29 Voornamelijk op 3 cno's (beheer door de veiligheidsregio/gemeenten) en 6 no's (beheer door het COA).

30 Van dit incident verschenen beelden op sociale media. [Volgens Amnesty International waren deze beelden schokkend en vragen ze om onderzoek.](#)

31 In strijd met artikel 7 Opvangrichtlijn: bewegingsvrijheid.

32 Op 3 (c)no's is het niet gelukt om met een vrouw te interviewen tijdens het veldbezoek.

33 N=21.

35% van de bewoners geeft aan één of meerdere keren onbeschoft te zijn behandeld door een medewerker

3.9 Zelfredzaamheid

Op slechts zeven van de tweeëntwintig (c)no's worden regelmatig activiteiten georganiseerd. Hier ervaren bewoners structuur en zingeving. Door de activiteiten zijn er vaste momenten op een dag of in de week waar bewoners eigen bezigheden omheen plannen: *“Op maandag, dinsdag en woensdag moet ik om acht uur opstaan. Na het ontbijt ga ik naar school tot elf uur. Daarna ga ik naar huis en eet ik lunch. Dan lees ik wat. ‘s Avonds wandel ik, sommigen gaan voetballen en ik ga hardlopen (Fenan, Eritrea, cno Harlingen).”* Op de (c)no's waar nauwelijks tot geen activiteiten zijn (15), liggen bewoners tot laat in bed en slapen ze veel overdag: *“Gedurende de dag lig ik in bed. Er is geen plek hier om te sporten. We liggen alleen in bed. We willen naar school om ons bezig te houden, maar dat kan niet (Ilyas, Somalië, cno Goes).”* Bewoners voelen dat kostbare tijd verloren gaat. In de no in Middelburg is Bassem (Syrië) hier verontwaardigd over: *“Wat me dwars zit hier is dat we niets productiefs doen. Ik zit hier al elf maanden en ik heb geen stap vooruitgezet. De afgelopen maanden waren een verspilling van mijn tijd en van mijn leven.”* Op dertien (c)no's zijn er ook geen aparte ruimtes recreatie of zelfstudie.

Op veertien (c)no's is het locatiemanagement niet ontvankelijk voor suggesties van bewoners voor activiteiten in de (c)no. Op maar één cno in Harlingen is er een bewonersraad, die bewoners de kans geeft om mee te beslissen en activiteiten te organiseren. Hadi (Syrië), die samen met de locatiemanager de raad heeft opgezet, vertelt: *“We hebben een groep met vijf personen, één uit Syrië, één uit Turkije, één uit Iran en nog twee van andere nationaliteiten. Die groep haalt bij mensen van zijn eigen nationaliteit op wat ze nodig hebben. Dat overleggen we met de manager tijdens een meeting een keer per maand. De manager vraagt wat wij nodig hebben en wij vragen wat de manager van ons nodig heeft. Dan schrijf ik een rapport over wat er is afgesproken. En elke maand rouleren we de posities in de groep. We werken hier heel hard aan goede communicatie.”*

Op (c)no's die ver weg van de gemeentekern en voorzieningen zijn opgezet, vertellen bewoners dat hun wereld klein blijft. Ze ervaren isolatie en voelen zich onzeker over het aangaan van contact met Nederlanders zonder gelegenheid voor ontmoeting: *“Ik leer hier niets over anderen en over hoe het hierbuiten is. Ze leggen ons niet uit hoe mensen hier met elkaar praten, hoe je een open gesprek aan kunt gaan over Nederland. Ik ga soms naar Groningen en dan loop ik wat rond. Ik wil graag met mensen praten maar ik vind het eng en moeilijk om op mensen af te stappen (Haroon, Syrië, no Zuidbroek).”* Op (c)no's die juist dichtbij of binnen de gemeentekern zijn opgezet, is er voor bewoners een lagere drempel om zelf dingen te ondernemen: *“Eerst was mijn routine anders. Ik werd wakker en ik deed wat de meeste mensen doen: eten, zitten en wat rondlopen. Dat was heel saai. Dus ik ging naar de bibliotheek in de buurt om te studeren. Ik vroeg daar of ik mee kon doen met taallessen. Nu heb ik elke week een-op-een Nederlandse les en ga ik bijna elke dag naar de bieb (Abdul, Jemen, no Middelburg).”*

Dertien bewoners³⁴ op acht (c)no's hebben problemen met toegang tot afspraken met de IND, met de advocaat of met de dokter. Dit komt doordat door vele overplaatsingen post soms niet aankomt op de (c)no waar ze verblijven of niet op tijd wordt doorgegeven door het locatiemanagement. Soms krijgen bewoners ook niet de ondersteuning die ze nodig hebben om naar een afspraak te gaan: *“Een vrouw die hier woont had een afspraak met haar advocaat. Ze kan geen Nederlands en is analfabeet. Ze zei dat ze niet in haar eentje naar de afspraak kan. Ze vroeg om een extra dagkaart voor de trein, zodat er een medebewoner mee kon om haar te begeleiden. Dat mocht niet. Ze hielpen haar niet. Ik begreep daar niets van (Wessam, Syrië, no Groningen).”*

3.10 Invloed op welzijn

Op zestien (c)no's ervaart de meerderheid van bewoners dat de leefomstandigheden hun mentale en fysieke welzijn beschadigen. De belangrijkste factoren zijn slaapruidtes met gebrek aan rust en privacy en slechte voeding. Door gebrek aan rust en goed eten voelen bewoners zich voortdurend vermoeid en als verdoofd: *“Ik kan hier niet goed slapen. Daarom voel ik me overdag als een zombie. Ik ben gewend om alleen te slapen. Soms helpt het om medicijnen te nemen (Ehmet, China, no Maastricht).”* Andere bewoners geven aan dat stressklachten door verblijf ontstaan of verergeren: *“Er zijn mensen met mentale problemen. Mensen die gewoon breken omdat ze het niet meer aankunnen. Ik ken twee of drie mensen die het echt kwijt zijn. Ze beginnen ineens te schreeuwen of huilen buiten (Mohamed, Syrië, no Assen).”* Tenslotte vertellen bewoners hun gevoel van menswaardigheid te verliezen. In de interviews vergelijken velen hun situatie met die van dieren. In de no in Groningen hoort Yusuf (Somalië) dit van bewoners om zich heen: *“Veel mensen hier voelen zich alsof ze als dieren behandeld worden. Ik vertaal voor ze bij het COA en ik hoor ze dat vaak zeggen. Als ze je negeren dan voelt het alsof je niks waard bent.”* In de cno in Avenhorn maakt Kerem (Turkije) de vergelijking met kakkerlakken: *“Ken je Kafka? We zijn als het karakter uit Kafka die ineens wakker werd als kakkerlak. Hier wonen is als een kakkerlak zijn. We hebben handen en voeten, maar het is alsof we gevangen zitten. We hebben geen kansen.”*

34 N=92.

4. Conclusie

Een jaar na het kort geding ziet VluchtelingenWerk dat de meerderheid van de (c)no's nog steeds in grote mate niet voldoet aan de Europese verplichtingen zoals uitgelegd in de uitspraak van het gerechtshof. Bewoners lijden ernstig onder gebrek aan privacy, rust (11)³⁵ en geschikte voeding (15). Ook sanitaire voorzieningen zijn op te veel plekken ontoereikend (8) en vooral onhygiënisch (14). Op bijna de helft van de (c)no's (9) zijn problemen met de toegankelijkheid van de zorg en op meer dan driekwart van de (c)no's (17) verblijven kwetsbare mensen, zoals ernstig of chronisch zieken, in wiens behoeften niet wordt voorzien en wiens situatie verergerd. Ook is de meerderheid van de (c)no's schadelijk voor kinderen, die er versomberden en gewicht verliezen door gebrek aan activiteiten, veilige speelruimtes en gezonde voeding. Ten slotte geven bewoners op driekwart van de (c)no's aan dat de leefomstandigheden hun welzijn en gevoel van menswaardigheid aantasten. Hoewel op enkele (c)no's voorzieningen (grotendeels) in orde zijn, vormen deze een minderheid (4). Op een paar (c)no's zijn de omstandigheden zelfs net zo schrijnend of nog erger dan dat we die aantreffen tijdens onze peiling in augustus vorig jaar (7).³⁶ Ook laten grote verschillen tussen (c)no's zien dat asielzoekers overgeleverd zijn aan willekeur voor goede opvang in Nederland.

De meerderheid van de (c)no's voldoet nog steeds niet aan Europese verplichtingen

Los van materiële voorzieningen op de (c)no is er op het gebied van sociale veiligheid en zelfredzaamheid onvoldoende inzet om het verblijf van bewoners te verbeteren.

Betrokkenheid, geduld en mogelijkheden om mee te beslissen en aan activiteiten deel te nemen kunnen voor bewoners het verschil maken, zelfs op (c)no's waar voorzieningen grotendeels ontbreken. In plaats van bewoners meer mogelijkheden te geven om hun eigen situatie te verbeteren en hun gevoel voor eigenwaarde en autonomie te behouden, ervaart een deel van de bewoners zelfs onbeschofte en denigrerende behandeling.

In plaats van mogelijkheden voor autonomie, ervaren sommige bewoners onbeschofte behandeling

Een jaar na de crisis in Ter Apel is de opvangcrisis onzichtbaar, maar verre van opgelost. Wat zich vorig jaar voor de hekken van het aanmeldcentrum voltrok, speelt zich nu af binnen de muren van de (c)no. Het ad hoc karakter en het gebrek aan naleving van kwaliteitseisen maken dat de leefomstandigheden in de (c)no de fysieke en mentale gezondheid van bewoners ernstig schaden. Niet duurzame kwaliteitsstandaarden, maar capaciteit die op korte termijn beschikbaar is, bepaalt waar (c)no's worden geopend en welke voorzieningen er beschikbaar zijn. Adviezen gericht op duurzame, kleinschalige opvang en stabiele financiering opdat er een einde komt aan de (c)no liggen een jaar later nog steeds op de plank. Ook de toekomst van de spreidingswet, die voor voldoende opvangplekken en een eerlijke verdeling moet zorgen, is onzeker geworden. Zonder structurele maatregelen, duurt het lijden van bewoners, mensen die huis en haard ontvluchtten op zoek naar veiligheid in Nederland uitzichtloos voort. De Staat schendt aanhoudend verplichtingen uit Europees recht en houdt zo de schrijnende situatie in de asielopvang in stand.

35 N=22.

36 Voor dit onderzoek hebben we hebben niet dezelfde (c)no's opnieuw bezocht, behalve de no in Goes; VWN, [“Quickscan leefomstandigheden noodopvang asielzoekers,”](#) december 2021; VWN, [“Tweede quickscan leefomstandigheden noodopvang asielzoekers,”](#) maart 2022; VWN, [“Opvangcrisis: onmenselijk en onhoudbaar,”](#) augustus 2022; VWN, [“Derde quickscan \(crisis\)noodopvang asielzoekers,”](#) Oktober 2022.

5. Aanbevelingen

Zowel de (Kinder)Ombudsman als Dokters van de Wereld, Pharos, het Nederlandse Rode Kruis onderzochten de afgelopen tijd de situatie in noodopvanglocaties en riepen de Rijksoverheid op om de uitzichtloze situatie in de (c)no te beëindigen.³⁷ Hiertoe deden zij belangrijke aanbevelingen die VluchtelingenWerk onderschrijft, onder andere op het gebied van gezondheidszorg en kinderrechten. Op basis van dit onderzoek doen wij de volgende aanvullende aanbevelingen:

5.1 Landelijk – Ministerie van Justitie & Veiligheid, COA en gemeenten

Beëindig de (crisis)noodopvang door in te zetten op duurzame en menswaardige opvang:

- **Spreadingswet:** Voer de spreadingswet zo snel mogelijk in om de opvangtaakstelling voor gemeenten vast te leggen en structureel voldoende plekken te creëren met een adequate levensstandaard. Verbind aan de wet een kwaliteitskader gebaseerd op Europese richtlijnen en wetenschappelijke inzichten voor een menswaardige opvang.
- **Spoedwetgeving:** Maak, als invoering van spreadingswet op korte termijn niet lukt, gebruik van spoedwetgeving of staatsnoodrecht om te zorgen voor voldoende opvangplekken.
- **Financiering COA en IND:** Zorg voor voldoende en stabiele financiering van het COA om in samenwerking met de gemeenten kwalitatief goede duurzame opvanglocaties te kunnen realiseren met voldoende buffercapaciteit. Investeer in structurele capaciteit van de IND om achterstanden in te halen en stuur aan op heldere communicatie over de wachttijden.³⁸
- **Gemeente:** Stimuleer gemeenten vooral waar nu nog opvang ontbreekt en geef gemeenten de ruimte om vooruitlopend op de spreadingswet kwalitatief goede (kleinschalige) opvanglocaties te realiseren dichtbij de gemeentekern met goede toegang tot voorzieningen passend qua grootte bij wijk of gemeente.
- **Logeerregeling:** Maak het (juridisch) mogelijk voor meer asielzoekers en statushouders om met behoud van voorzieningen bij familie en vrienden te verblijven, zodat er meer ruimte komt in de asielzoekerscentra.

Vergroot op korte termijn de leefbaarheid in de (c)no's:

- **Huisvesting:** Open alleen nieuwe noodopvang op kleinschalige locaties met voldoende aparte ruimtes met een afsluitbare deur en een plafond, ramen die open kunnen, geschikte kookvoorzieningen, vast sanitair en gelegen dicht bij de gemeentekern. Zorg op bestaande locaties voor meer rust, privacy en betere voeding. Sluit zo snel mogelijk de (c)no's in sport- en evenementenhallen en tenten.
- **Financiële toelagen:** Leg het recht op leefgeld voor asielzoekers in de (c)no tijdens de rust- en voorbereidingstermijn voor de start van hun asielprocedure vast in de RvA.
- **Kwetsbaarheid:** Zorg dat alle asielzoekers vóór plaatsing in de (c)no een adequate medische screening ontvangen. Zorg voor een duidelijk en actief (her-)plaatsingsbeleid van (medisch) kwetsbare personen op (c)no's met wiens bijzondere behoeften geen rekening kan worden gehouden.
- **Gezondheidszorg:** Garandeer de vaste aanwezigheid van de GZA of andere zorgverlening op (c)no's op vaste tijden en investeer in goede toegang tot psychosociale zorg.
- **Sociale veiligheid:** Stel minimale competentievereisten op voor medewerkers van de beveiliging en het management van (c)no's (waaronder brede ervaring met de begeleiding van kwetsbare groepen en cultuursensitief werken). Zorg dat medewerkers kunnen omgaan met de doelgroep, door trainingen te bieden in onder andere cultuursensitiviteit en de-escalatie. Zorg ook voor een transparant maatregelen- en klachtenbeleid.

³⁷ Dokters van de Wereld, Pharos, Het Nederlandse Rode Kruis, "Zorgen in tijden van Crisis," Juni 2023; Kinderombudsman, Nationale ombudsman, "De crisis voorbij," Juni 2023.

³⁸ Onzekerheid over wachttijden hebben een grote invloed op hoe bewoners hun verblijf op de (c)no ervaren.

5.2 Lokaal/regionaal – COA, gemeenten en locatiemanagement

Vergroot de leefbaarheid van (c)no's door de volgende aanbevelingen van bewoners waar mogelijk direct te implementeren:

Voeding: Laat bewoners zelf koken en bied hiervoor geschikte voorzieningen en vergoeding.

- Zorg voor mobiele keukens buiten de (c)no, zodat iedere bewoner regelmatig zelf kan koken.
- Plaats kinderen en mensen met speciale voedingsvoorschriften alleen in noodopvang waar zelf gekookt kan worden en koelkasten beschikbaar zijn.
- Als zelf koken niet mogelijk is, bied dan gevarieerde catering³⁹ die rekening houdt met cultuur- en smaakverschillen. Zodat bewoners overeenkomstig de richtlijnen van het Voedingscentrum voldoende gezond kunnen eten. Geef bewoners met ervaring als kok de kans om mee te helpen in de catering.
- Breng bewoners proactief op de hoogte van voedingsopties voor vegetariërs en mensen met diabetes. Wacht niet tot bewoners er zelf om vragen.
- Bied bewoners de mogelijkheid om ook buiten vaste tijden te kunnen eten in gemeenschappelijke ruimten. Zet bijvoorbeeld schalen met fruit en tussendoortjes neer.

Zelfredzaamheid: Organiseer de (c)no rondom zelfredzaamheid van bewoners.

- Faciliteer een bewonersraad en rust deze toe met middelen en contacten met organisaties in de buurt om zelf activiteiten te organiseren (zoals op de cno Harlingen). Stel samen met bewoners kook- en schoonmaakroosters op.
- Bespreek huisregels in plaats van ze op een briefje uit te delen. Zorg dat de regels onderwerp van gesprek zijn en gedragen worden. Zorg dat huisregels in overeenstemming zijn met basisrechten als privacy en vrijheid van beweging.
- Maak het voor bewoners mogelijk om (vrijwilligers)werk en activiteiten in de gemeente te doen. Zorg voor middelen hiervoor en spoedige toekenning van een BSN.

Sociale veiligheid: Creëer een veilige en respectvolle omgangsfeer waarin naar elkaar omgekeken wordt, wordt geluisterd en begrip wordt getoond.

- Wacht als locatiemanagement niet totdat bewoners zelf met problemen komen maar ga eropaf en bied in ieder geval een luisterend oor. Creëer momenten waarop bewoners informeel problemen of zorgen kunnen delen met het locatiemanagement, zoals een koffiemoment of een inloopspreekuur.
- Organiseer gezamenlijke activiteiten voor medewerkers en bewoners op locatie, zoals samen eten of uitstapjes binnen de gemeenten.
- Voer veiligheidsmaatregelen in voor vrouwen en andere kwetsbare groepen op locatie.

³⁹ Zie Voedingscentrum, "Richtlijnen Schijf van Vijf," 2020.

Bibliografie

- Algemene Rekenkamer. ["Focus op opvangcapaciteit voor asielzoekers."](#) januari 2023.
- Amnesty International. ["Politie beëindigt vreedzaam protest in crisisopvang #Zuidbroek."](#) April 2023.
- Asielagentschap van de Europese Unie (EUAA, voormalig EASO). ["Het EASO-richtsnoer voor opvangvoorzieningen: operationele normen en indicatoren."](#) 2018.
- Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA). ["Capaciteit en bezetting."](#) Geraadpleegd op 25 juni 2023.
- Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA). ["Capaciteitsoverzicht week 29."](#) Geraadpleegd op 24 juli 2023.
- Dokters van de Wereld, Pharos, Het Nederlandse Rode Kruis. ["Zorgen in tijden van Crisis."](#) Juni 2023.
- Europese Unie. [Opvangrichtlijn.](#) 2013.
- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. ["Inspectie slaat alarm over situatie in Ter Apel."](#) 26 augustus 2022.
- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. ["Urgente risico's voor gezondheidszorg asielzoekers in crisisnoodopvang."](#) Mei 2023.
- Inspectie Justitie en Veiligheid, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, Inspectie van het onderwijs, Nederlandse arbeidsinspectie. ["Kinderen in de noodopvang en crisisnoodopvang."](#) Mei 2023.
- Kind in azc, ["Noodsituatie op noodlocaties."](#) 2022.
- [Regeling verstrekkingen asielzoekers.](#) 2005.
- Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG). [Handreiking crisisnoodopvang.](#) December 2023.
- VluchtelingenWerk Nederland (VWN). ["Quickscan leefomstandigheden noodopvang asielzoekers."](#) December 2021.
- VluchtelingenWerk Nederland (VWN). ["Tweede quickscan leefomstandigheden noodopvang asielzoekers."](#) Maart 2022.
- VluchtelingenWerk Nederland. ["Opvangcrisis: onmenselijk en onhoudbaar."](#) Augustus 2022.
- VluchtelingenWerk Nederland (VWN). ["Derde quickscan \(crisis\)noodopvang asielzoekers."](#) Oktober 2022.
- Kinderombudsman, Nationale ombudsman. ["De crisis voorbij: Naar een menswaardige opvang van asielzoekers vanuit mensen- en kinderrechtelijk perspectief."](#) Juni 2023.

Appendix

Appendix I: Kwantitatieve indicatoren

1. Slaapruijnte	<i>Indicator 1.1</i>		<i>Indicator 1.2</i>		<i>Indicator 1.3</i>	
	Slaapruijnten hebben 4 muren, een plafond dat minimaal 2,10 meter hoog is, 1 deur die kan worden afgesloten en 1 raam dat kan worden geopend. Het raam bevat een gordijn en er komt voldoende daglicht binnen.		Elke bewoner beschikt over een bed (geen veldbed) met minimaal 4 m2 slaapruijnte.		Per slaapruijnte worden maximaal 6 alleenstaande bewoners van hetzelfde geslacht ondergebracht of 1 gezin.	
2. Sanitaire infrastructuur	<i>Indicator 2.1</i>		<i>Indicator 2.2</i>		<i>Indicator 2.3</i>	
	Per 10 bewoners is ten minste 1 werkend toilet dag en nacht toegankelijk.		Per 12 bewoners is ten minste 1 werkend(e) douche (of bad) beschikbaar met warm en koud water, minimaal 8 uur per dag.		Per 10 bewoners is er ten minste 1 werkende wastafel met warm en koud water die dag en nacht toegankelijk is.	
3. Hygiëne	<i>Indicator 2.4</i>		<i>Indicator 2.4</i>			
	Privé en gemeenschappelijke ruimtes worden (eventueel volgens schoonmaakschema) regelmatig schoongehouden.		Privé en gemeenschappelijke ruimtes worden (eventueel volgens schoonmaakschema) regelmatig schoongehouden.			
4. Drinkwater	<i>Indicator 3.1</i>		<i>Indicator 3.1</i>			
	Privé en gemeenschappelijke ruimtes worden (eventueel volgens schoonmaakschema) regelmatig schoongehouden.		Privé en gemeenschappelijke ruimtes worden (eventueel volgens schoonmaakschema) regelmatig schoongehouden.			
5. Voedsel	<i>Indicator 4.1</i>		<i>Indicator 4.1</i>			
	Elke bewoner heeft dag en nacht toegang tot drinkwater (ten minste 2,5 liter per dag).		Elke bewoner heeft dag en nacht toegang tot drinkwater (ten minste 2,5 liter per dag).			
6. Leefgeld	<i>Indicator 5.1</i>		<i>Indicator 5.2</i>		<i>Indicator 5.3</i>	
	Volwassen bewoners ontvangen ten minste 3 keer per dag een maaltijd.		Minderjarige kinderen ontvangen 5 keer per dag een maaltijd of tussendoortje.		Bewoners krijgen ten minste 1 warme maaltijd per dag.	
7. Voorzieningen voor kinderen	<i>Indicator 5.4</i>		<i>Indicator 5.4</i>		<i>Indicator 5.5</i>	
	Er wordt rekening gehouden met de eetvoorkeuren en voedingsvoorschriften voor bewoners met allergieën en/of ziekte.		Er wordt rekening gehouden met de eetvoorkeuren en voedingsvoorschriften van specifieke groepen (zwangere vrouwen, religieuze voorschriften).		Er wordt rekening gehouden met de eetvoorkeuren en voedingsvoorschriften van specifieke groepen (zwangere vrouwen, religieuze voorschriften).	
8. Gezondheidszorg	<i>Indicator 6.1</i>		<i>Indicator 6.1</i>			
	Bewoners ontvangen een wekelijkse financiële toelage conform artikel 14 Rva 2005 (12,95 euro).		Bewoners ontvangen een wekelijkse financiële toelage conform artikel 14 Rva 2005 (12,95 euro).			
9. Kwetsbaarheid	<i>Indicator 7.1</i>		<i>Indicator 7.2</i>		<i>Indicator 7.3</i>	
	Kinderen hebben uiterlijk binnen 3 maanden vanaf de datum van asielaanvraag toegang tot onderwijs.		Kinderen hebben toegang tot een veilige binnenspeelruimte (in het gebouw zelf of in de buurt).		Kinderen hebben toegang tot een speelruimte in de open lucht (in het gebouw zelf of in de buurt).	
10. Veiligheid	<i>Indicator 7.4</i>		<i>Indicator 7.4</i>			
	Kinderen kunnen op de locatie deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten, met inbegrip van spel- en recreatieve activiteiten die passen bij hun leeftijd en aan activiteiten in de open lucht.		Kinderen kunnen op de locatie deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten, met inbegrip van spel- en recreatieve activiteiten die passen bij hun leeftijd en aan activiteiten in de open lucht.			
11. Toegankelijkheid	<i>Indicator 8.1</i>		<i>Indicator 8.2</i>		<i>Indicator 8.3</i>	
	De huisarts (GZA) of andere zorgverlening houdt spreekuur op locatie of is goed bereikbaar.		Bewoners hebben toegang tot psychosociale/psychische zorg.		Bewoners zijn medisch gescreend voor of zo snel mogelijk na plaatsing in de (crisis) noodopvanglocatie, in verband met bijzondere behoeften.	
12. Soortgelijke indicatoren	<i>Indicator 8.4</i>		<i>Indicator 8.4</i>			
	Minderjarige kinderen krijgen zo spoedig mogelijk na plaatsing een intake bij de jeugdgezondheidszorg (JGZ, consultatiebureau).		Minderjarige kinderen krijgen zo spoedig mogelijk na plaatsing een intake bij de jeugdgezondheidszorg (JGZ, consultatiebureau).			
13. Overige indicatoren	<i>Indicator 9.1</i>		<i>Indicator 9.1</i>			
	Kwetsbare bewoners zijn voorzien in hun specifieke bijzondere opvangbehoeften in de (crisis)noodopvanglocatie.		Kwetsbare bewoners zijn voorzien in hun specifieke bijzondere opvangbehoeften in de (crisis)noodopvanglocatie.			

Appendix II: Kwalitatieve indicatoren

Privacy	De mate waarin bewoners ervaren dat hun persoonlijke levenssfeer wordt beschermd in de (c)no.
Hygiëne	De mate waarin bewoners de (c)no als hygiënisch ervaren.
Voedsel	De mate waarin bewoners de voeding op de (c)no gezond en geschikt vinden en ervaren dat er rekening wordt gehouden met eetvoorkeuren/voorschriften.
Gezondheidszorg	De mate waarin bewoners de gezondheidszorg in de (c)no als toegankelijk en toereikend ervaren.
Behoeften	De mate waarin bewoners ervaren dat er rekening wordt gehouden met hun (bijzondere) opvangbehoeften (o.a. kwetsbaarheden).
Welzijn kinderen	De mate waarin bewoners ervaren dat het welzijn van (eigen) kinderen gegarandeerd wordt in de (c)no. Met betrekking tot hun geluk, ontwikkeling, onderwijs, bescherming en fysieke gezondheid.
Veiligheid	De mate van veiligheid die bewoners ervaren in de (c)no (aanwezigheid maatregelen en afwezigheid onveilige elementen).
Conflict	De aanwezigheid van conflicten tussen individuen en groepen op de (c)no, de aard van deze conflicten en de gevolgen.
Zelfredzaamheid	De mate waarin bewoners zich op de (c)no zelfredzaam voelen en ervaren dat ze ondersteund worden om zelfredzaam te zijn.
Toegang	De mate waarin bewoners toegang ervaren tot hun sociale omgeving en informatie en/of bijstand relevant voor hun situatie.

Appendix III: Interviewgide

1. Introductie

- Voorstellen en respondent bedanken voor tijd.
- VWN is een mensenrechtenorganisatie die opkomt voor vluchtelingen in Nederland. VWN doet onderzoek naar de omstandigheden in de tijdelijke opvang. We onderzoeken of de opvang aan de Europese regels voldoet. We doen dit interview omdat we willen weten hoe jij het leven in de opvang ervaart.
- Als je er toestemming voor geeft, neem ik dit interview op en maak ik aantekeningen. Zo kan ik het interview later terugluisteren. De informatie die je deelt in dit interview gebruik ik voor publieke rapportages over de leefomstandigheden in de opvang. Jouw naam en je persoonlijke gegevens en die van mensen die je noemt in dit interview blijven geheim. Dit interview heeft ook geen invloed op je asielprocedure. Wij werken onafhankelijk van en wisselen nooit persoonlijke gegevens met de overheid of met andere organisaties uit.

2. Algemeen

- Kun je iets vertellen over jezelf? (leeftijd, nationaliteit, gezinssamenstelling)
- Kun je me iets vertellen over deze opvang? Hoe ziet een dag in de opvang er voor jou uit?
- Ervaar je problemen in de opvang?

3. Voorzieningen

- Kun je je slaapruijnte beschrijven? Hoe vind je het om daar te verblijven?
- Kun je de sanitaire voorzieningen beschrijven (wc's, douches)? Hoe vind je het om die te gebruiken?
- Wat vind je van de hygiëne op de locatie?
- Wat vind je van de voeding op locatie? Wordt er rekening gehouden met voorkeuren/voorschriften?
- Hoe vind je de gezondheidszorg op de locatie?
- Hoe is het voor (jouw) kinderen om in deze opvang te verblijven?

4. Sfeer

- Hoe is het contact met andere mensen op de locatie?
- Hoe is het contact met het COA en andere organisaties op locatie?
- Voel je je veilig op de locatie? Denk je dat anderen zich veilig voelen (vrouwen, LHBTIQ)? Waarom wel/niet?
- Zijn er wel eens conflicten of onrust op jouw locatie? Waar hebben die mee te maken? Hoe worden die opgelost?
- Wat doet het COA of de beveiliging voor jouw veiligheid op locatie?

5. Toegang

- Wat vind je van de omgeving van de locatie? Maak je gebruik van diensten/onderneem je activiteiten?
- Heb je contact met anderen in de omgeving? Waarom wel/niet?
- Hoe kom je aan informatie over je situatie? Zijn er communicatiemiddelen/bijstand beschikbaar?

6. Zelfredzaamheid

- Zijn er dingen te doen op jouw locatie of in de buurt?
- Word je betrokken bij de organisatie van de locatie?
- Waar kun je heen als je klachten hebt op de locatie? Hoe worden klachten afgehandeld? Geef voorbeeld.

7. Kwetsbaarheid

- Zijn er dingen die jouw verblijf hier moeilijk maken? Als ja: krijg je daar hulp bij?
- Ken je andere mensen met gezondheidsklachten of mensen die kwetsbaar zijn? Hoe worden zij geholpen?

8. Afsluiting

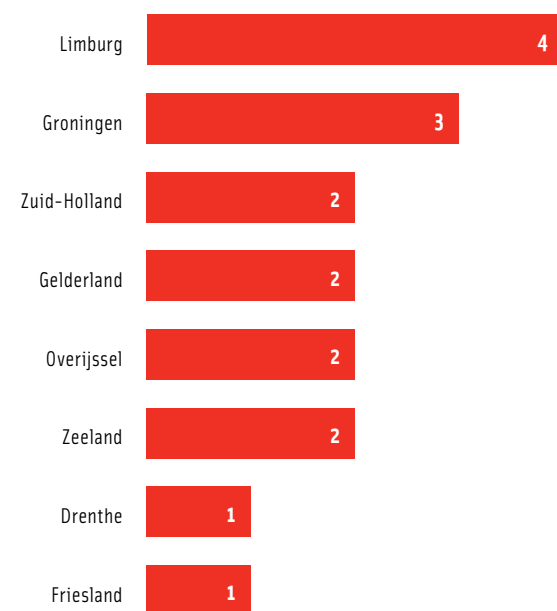
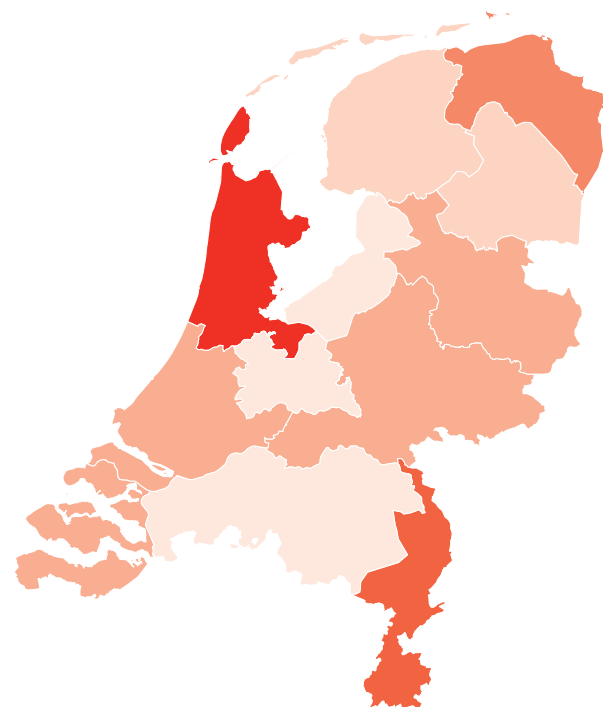
- Heb je nog aanvullingen of dingen die we niet hebben besproken?
- Respondent bedanken voor gesprek.

Appendix IV: Bezochte (c)no's en geografische spreiding

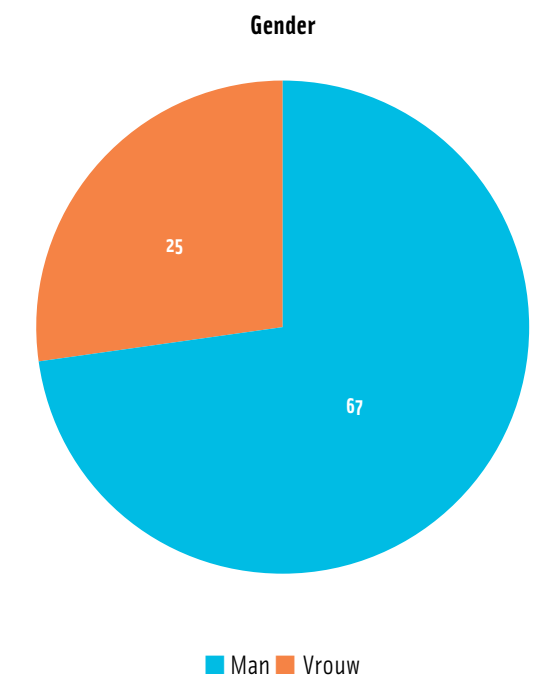
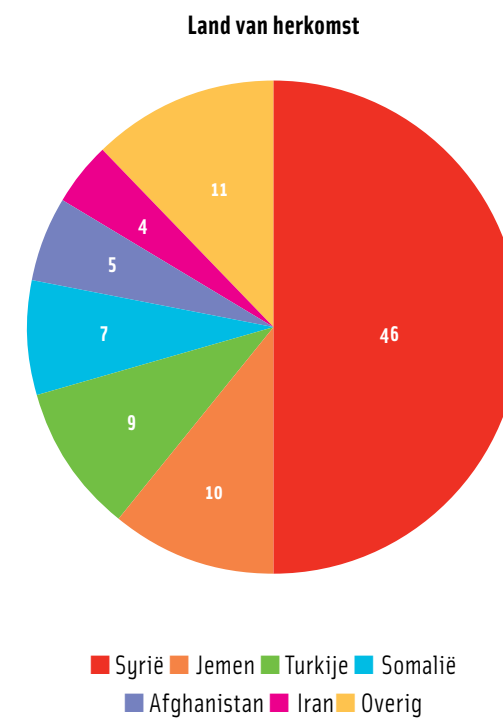
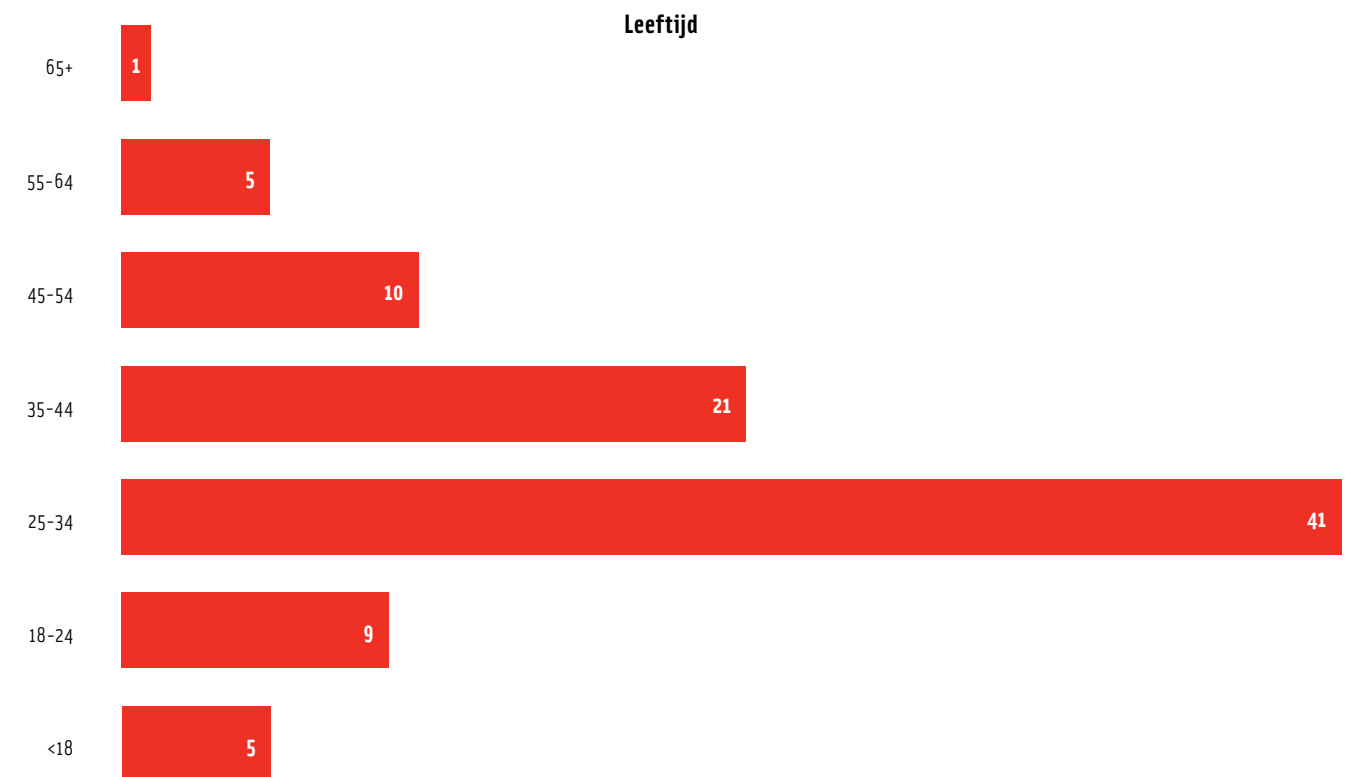
N = 22

Provincie	Gemeente	no/cno	Bewoners	Type
Limburg	Maastricht	cno	40	provinciehuis
Limburg	Maastricht	cno	30	hotel
Limburg	Maastricht	cno	80	school
Limburg	Stein	cno	44	gemeentegebouw
Zuid-Holland	Dordrecht	cno	145	voormalige nachtopvang
Zuid-Holland	Hendrik Ido Ambacht	cno	35	gymzaal
Friesland	Harlingen	cno	160	boot
Drenthe	Assen	no	500	hal
Groningen	Groningen	no	143	boot
Groningen	Groningen	no	105	gemeentegebouw
Groningen	Midden-Groningen	no	500	hal
Gelderland	Ede	cno	111	kantoor
Noord-Holland	Haarlemmermeer	no	450	hotel
Noord-Holland	Koggenland	cno	200	tijdelijk paviljoen
Noord-Holland	Haarlem	no	200	boot
Noord-Holland	Haarlemmermeer	no	446	hotel
Noord-Holland	Amsterdam	no	1500	boot
Zeeland	Middelburg	no	170	evenementenlocatie
Zeeland	Goes	no	320	marinekazerne
Gelderland	Arnhem	no	70	hotel
Overijssel	Kampen	no	80	oud bedrijfspand
Overijssel	Deventer	cno	162	boot

Appendix V: Interviewrespondenten

N = 92

Aantekeningen

VluchtelingenWerk Nederland

Postbus 2894

1000 CW Amsterdam

info@vluchtelingenwerk.nl

www.vluchtelingenwerk.nl

